

uit:

De Geschiedenis van de Mariniersbrigade

Wim Hornman

pagina 411 - 415

Ploso en Moenoeng. Korporaal H.F.J. Thissen van compagnie Y van 5 inbat zou die plaatsen zijn leven lang niet meer vergeten.

Tweede kerstdag 1948 was een zware dag voor zijn compagnie, Majoor Tielrooy moest afscheid nemen als commandant van compagnie Y en de eerste luitenant H.J. Janssen volgde hem op. Thissen vertelt zijn ervaringen in zijn eigen woorden, geladen soms, emotioneel, en zijn ervaringen legde hij vast in brieven naar huis. 'De compagnie was vermoeid. Zij was al acht dagen in actie en hoopte op een rustige tweede kerstdag in Ploso, een stadje aan de Kali Brantas, dat een dag tevoren in een bliksemactie door de compagnie was bezet.

In de ochtenduren was het nog rustig. Rond het middaguur kwam de order snel de opmars voort te zetten richting Moenoeng-Lengkong-Kertosono ongeveer parallel aan de Kali Brantas ¹. Via de provisorisch voor jeeps toegankelijk gemaakte spoorbrug bij Ngimbang had een viertal jeeps Ploso bereikt. Deze jeeps zouden met de infanterie optrekken.

Bij de opstelling van de colonne bleek één jeep met een .30 mitrailleur om de een of andere reden zonder schutter te zitten. Mitrailleursschutter gevraagd!

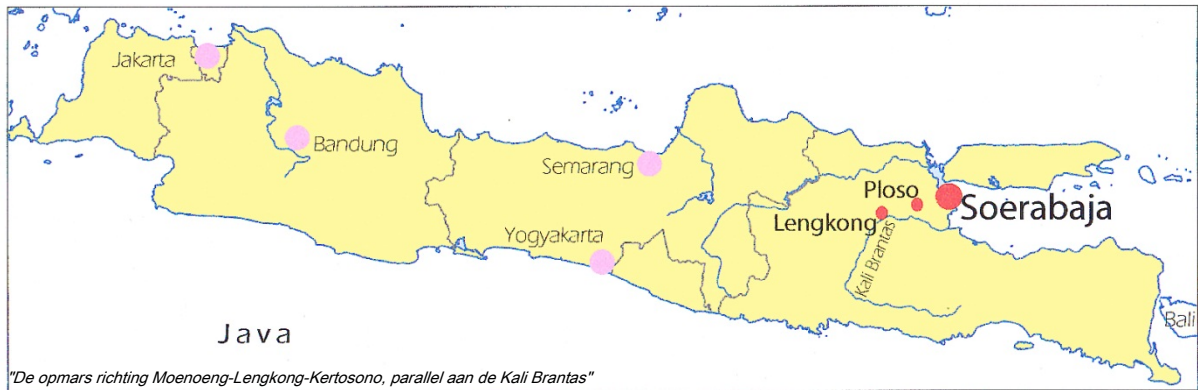
Aangezien ik, Thissen, een nagenoeg volledige opleiding voor pelotonscommandant achter de rug had en de meeste Marbrig-wapens ² dus geen geheimen voor mij hadden, bood ik mij aan. Het kwam goed uit. Een ander, wiens wapen defect was, kon mooi mijn M-I geweer lenen. De pelotonscommandant regelde mijn vervanging in het peloton. Links en rechts van de weg marcheerde de colonne richting Lengkong. Ik had plaats genomen achter de .30 in de voorste van de vier jeeps en was "als hoogste in rang" (korporaal!) meteen de commandant. De opmars werd gesteund door vliegtuigen van de Marine Luchtvaartdienst, Catalina's. Zo'n Catalina had een berichtje gestuurd. Nogal primitief. Ze hadden een briefje, verzwaard met een of ander voorwerp, gewoon omlaag gegooid met de boodschap dat op de weg, enige kilometers verder, een groep TNI-militairen ³ een stelling aan het opwerpen was om zich daarachter te verschansen. Het berichtje begon met "Happy X-mas" en het was voor het eerst dat ik deze typische schrijfwijze van het woord "Christmas" zag.

Hoewel aanvankelijk de jeeps zich aan het einde van de colonne bevonden, raakten we steeds verder naar voren, Omdat de langs de weg marcherende infanteristen met verkennings- en dekkingsvleugels in het zijterrein nu eenmaal niet bijzonder snel vorderden. Zo kwamen we aan de spits van de colonne. Hier aarzelde ik en vroeg via hand- en armseinen om orders: inhouden of vóór de troep op verkenning gaan. Ik kreeg geen antwoord. De compagniescommandant luitenant Janssen was ergens in het zijterrein.

¹ Kali Brantas = de rivier Brantas

² Marbrig = Mariniersbrigade

³ TNI = Tentara Nasional Indonesia, het Indonesische Nationale Leger

Het kaartje staat niet in het boek, het is een extra invoeging van Fré Thissen

Niemand reageerde op mijn seinen.

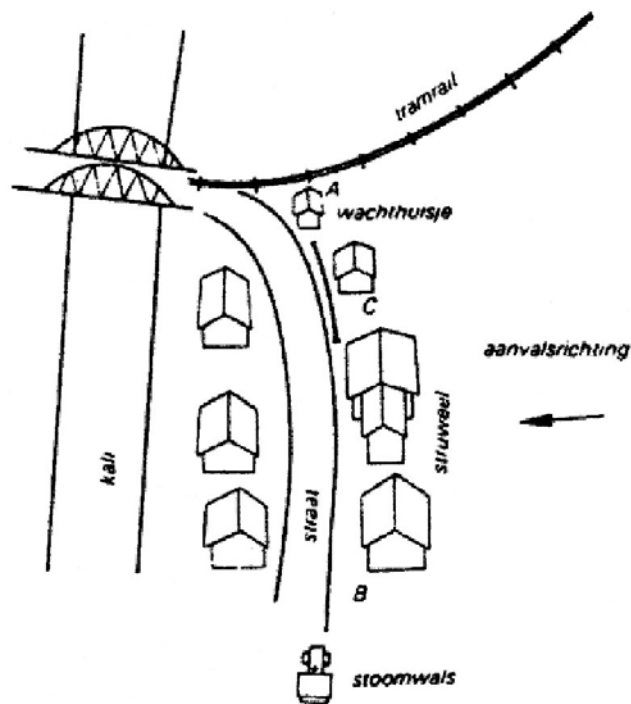
'Rij maar een stukje door,' zei ik tegen de chauffeur en daardoor nam ik, bij gebrek aan orders, zelf het initiatief. Buiten de chauffeur en ik zelf was er niemand in de jeep. Even verder was een versperring van bomen dwars over de weg. Links een hoge dijk, rechts een gracht met veel water. Tussen het water en de bomen was echter nog wat ruimte in de berm. Ik sprong uit de jeep en zag dat het achter de bomen wemelde van de landmijnen. Ze waren zo slecht gelegd dat ze duidelijk te zien waren. Ik loodste de jeep tussen bomen en gracht door en wees de chauffeur op de landmijnen. We konden weer verder. De weg was nogal bochtig en wij konden de zaak overzien tot de volgende bocht. We waren rustig en toch gespannen, letten op landmijnen en reden verder. We rondde de bocht. Dan was het er plotseling, zoals alles hier plotseling gebeurde, als er wat gebeurde. Midden op de weg stonden tien tot twintig soldaten van de TNI. 'Volle kracht vooruit,' schreeuwde ik. De chauffeur drukt op het gaspedaal en ik haal de trekker van mijn .30 mitrailleur over en een regen van kogels was het gevolg. De TNI-soldaten vluchten in paniek en wij razen voorbij hun versperring. De chauffeur remt, stopt, grijpt zijn pistool en rent de dijk op. Schoten klinken. Stilte aan de andere kant. Mijn .30 bestrijkt de weg vooruit en de sawa. Ik denk niet eens aan de gevallenen aan de andere kant. Zij of wij. Na het inferno was het angstig stil rondom in de sawa. De jeep stond midden op de weg. Een paar honderd meter verder was een kampong. Veel groen daar, bamboebosjes op en rond de dijk links. Op die dijk en er omheen doden.

Er klinkt een schot uit de richting van de kampong. Ik antwoord met een salvo. De stilte keert weer. Dit vraag- en antwoordkogelspel herhaalt zich en dan arriveert de colonne. Er is afgrijzen als ze de dode TNI-ers zien. Ook onverschilligheid, voorgewende onverschilligheid. Kwestie van overleven, zeggen ze.

Ik breng de waarschuwing over dat er snipers ⁴ in de bosschages en de kampong voor ons zitten. We naderen de kampong. Plotseling klinken er weer schoten. Snipers. Iedereen zoekt dekking. De chauffeur ligt tegen de dijk. De jeep staat nog steeds midden op de weg. Ik heb het Spaans benauwd. Ik kan en mag mijn wapen niet verlaten, maar ik weet niet waar de vijand zit. Ik voel me prijsduif, machteloos. Een marinier voor mij gooit een handgranaat over de dijk, Hij draait zich om en wijst mij naar een bepaalde boom. Ik richt en spuit de boom vol met kogels. Er valt iemand. Ik kijk een andere kant uit. Ik wil hem niet zien. Hij was dapper, maar niet efficiënt. Hij moet geweten hebben dat hij geen kans had. Wat moet je tegen tweehonderd man?

Toch bleef die ervaring me bij. Weken later speelde dat gebeuren me nog parten. Jaren later werd ik nog geplaagd door nachtmerries en kwam in mijn slaap soms schreeuwend overeind. Tweede kerstdag. Geen dag van vrede, maar een dag van de dood. Op die dag doodde ik voor het eerst van mijn leven mensen. Ik dacht aan die dag, toen maanden later mijn schoonvader in spe mij vroeg of ik ooit iemand gedood had. Ik antwoordde hem dat als ik dat niet had gedaan, hij mij die vraag nooit had kunnen stellen. Hij zweeg daarop en ik zweeg ook.'

⁴ sniper = scherpschutter

Situatieschets Lengkong, 31 december 1948, getekend door korporaal Harrie Thissen

Korporaal Thissen vertelt nog een ervaring.

'Het tweede peloton van compagnie Y, versterkt met een mitrailleur- en mortiersectie en een ziekenverpleger, was achter gebleven in Lengkong ter verdediging van de brug over de kali. Deze brug was licht beschadigd, maar met zware bommen ondermijnd, in onze handen gevallen. De bommen waren onschadelijk gemaakt door mariniers van het stootpeloton.

Onmiddellijk werd een egelstelling ⁵ ingericht. Er heerste groot gebrek aan voedsel en munitie. Ter informatie aan de Catalina's, die zich regelmatig vertoonden, werd met wit zand in grote letters op de weg geschreven: FOOD EN AMMO ⁶. Enig gewiekkap met de vleugels maakte ons duidelijk dat de boodschap begrepen was. Het ochtendgloren van 31 december 1948 is nauwelijks te zien of onze wachtposten in het tramhuisje horen wat gerucht. Een van de mariniers kijkt over het muurtje en ziet een vent in gehurkte houding vlak bij. De wachtpost roept: "Hé, mas, apa mao?" (Hé, vriend, wat wil je?)

De "mas" richt zijn pistool en schiet. Hij mist en neemt in het schemerduister de benen. Maar het schot is een sein tot escalatie. Vanachter de stroomwals aan de tegenovergestelde kant van de post wordt een andere wachtpost onder vuur genomen. Dit vuur wordt onmiddellijk beantwoord. Inmiddels is de hele bezetting van de egelstelling gealarmeerd. Het is duidelijk. De post wordt aangevallen. Vanuit het struweel, het struikgewas, klinken schoten en de roep: "Madjoe!" (Voorwaarts). "Andjing Nica!" (Nica-honden)⁷.

Er was gebrek aan munitie. Zelf had ik nog vijf à zes patronen voor mijn M-1. Zo was de situatie bij iedereen. Onze stelling verkeerde dus in een wat netelige positie.

Dus bajonet op het geweer. Niet vuren voordat de aanvaller trefzeker zichtbaar was.

⁵ egelstelling = versterkte opstelling in vijandelijk gebied

⁶ ammo = munitie

⁷ NICA (Netherlands Indies Civil Affairs), kortstondig bestuursorgaan, direct na de Tweede Wereldoorlog door Nederland in Indonesië ingesteld. "Andjing NICA", het 5^e Bataljon Infanterie van het K.N.I.L. (Andjing = hond). De militaire eenheid speelde een actieve rol in voormalig Nederlands Indië. De mannen werden door de extremistische Indonesiërs uitscholden voor "Andjing NICA" (NICA honden). De toenmalige president Soekarno riep herhaaldelijk over de radio: "Andjing NICA, Andjing NICA". Deze scheldnaam werd als een erenaam overgenomen door het bataljon.

Ze waren met velen, naar latere schatting zo'n tweehonderd man. Overall klonk hun geschreeuw, ondersteund door trommelslagen. Het ritselen in het struikgewas was duidelijk te horen. De postcommandant luitenant Pribée en zijn sergeant-opvolgend-postcommandant Hoyer beoordeelden de toestand en overwogen of ze niet beter aan de andere kant van de brug in stelling konden gaan, zodat bij een massale aanval alleen maar de brug geblokkeerd hoefde te worden. Maar daar was geen tijd meer voor. Zelf had ik positie gekozen tussen twee gebouwen met uitzicht op het struikgewas, dat zo dicht was dat het nauwelijks uitzicht en schootsveld bood. Als gezichtsdekking had ik twee grote kruiken voor mij geschoven.

Ik vreesde dat munitiegebrek ons noodlottig zou kunnen worden en dat ik dan nooit 1949 zou halen. Het geroep en tromgeroffel van de massaal naderende vijand werd steeds sterker. Ze waren hooguit nog een meter of tien van ons verwijderd, hetgeen we later konden constateren aan de hand van de aanwezige patroonhulzen. Het lawaai was onheilspellend. Dan plotseling het geronk van vliegtuigen, Catalina 's. Het was inmiddels dag geworden. Ze vliegen laag over. De deuren staan open. Er dalen parachutes. Steeds meer. Ze komen neer op de weg. Op de huizen. In het struikgewas. Munitie en eten volop. De TNI ziet deze actie ook. Ze denkt waarschijnlijk dat het versterking voor ons is en plotseling slaan ze op de vlucht. Onbegrijpelijk. Als ze doorgezet hadden, hadden we niet eens bij onze nieuwe voorraden kunnen komen.

Luitenant Pribée geeft onmiddellijk order aan een groep infanteristen de achtervolging in te zetten. Dat gebeurt. Enige kilometers wordt de vijand achtervolgd. Intussen kan de rest de gedropte munitie en mondvoorraad binnenhalen.

Op die oudejaarsdag werd er hard gewerkt. We groeven ons in in de dijk. De huizen rechts van de weg werden platgebrand om enig schootsveld te hebben. De huizen links dienden tot woonruimte. De provisorisch ingerichte egestelling werd omgetoverd tot een stevige veste. Als het gebeuren van die ochtend zich mocht herhalen, waren we er klaar voor.

Tot aan de dropping moesten we ons eten in de verlaten dessa ⁸ zoeken. Dat eiste zijn tol. Velen kregen dysenterie. Ook ik werd slachtoffer. De eerste dagen van januari 1949 verliepen zonder dat er veel gebeurde. Een tragische vergissing was het toen een zeer vroege vrouwelijke pasarganger ⁹ werd neergeschoten toen zij, nog in het donker, de post naderde en niet reageerde op een haar toch duidelijk toegeroepen bevel halt te houden. Wij vonden het verschrikkelijk.

Op 5 januari 1949 kreeg het peloton bevel naar Madioen te gaan om vandaar met de hele compagnie via Soerabaja naar de sector Lamongan te verhuizen, teneinde aldaar een nieuw gebied te betrekken. In Soerabaja werden de zieken afgezet in de centrale ziekenboeg van het onvolprezen marinehospitaal. Compagnie Y liet daar ongeveer vijftig man achter, waaronder ik zelf, vrijwel allen lijders aan dezelfde kwaal: dysenterie. Van die lange reis van Madioen naar Soerabaja weet ik niets meer. Ik was te ziek.'

De voetnoten bij dit artikel zijn door Fré Thissen toegevoegd.

Deze weerslag van een gebeurtenis op Oost-Java waarbij de Wellse marinier Harrie Thissen direct betrokken was, is afkomstig uit het boek "De geschiedenis van de Mariniersbrigade", van Wim Hornman, blz. 411 t/m 414, uitgegeven bij Omega Boek - Amsterdam, 1985, ISBN 9060575237

⁸ dessa = dorp
⁹ pasar = markt